

Ankara Üniversitesi Türk İnkâlâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi

Sayı: 66, Bahar 2020, s.305-330

Makalenin geliş ve kabul tarihleri: 21.01.2020 - 16.04.2020 (Araştırma Makalesi)

İNÖNÜ MUHAREBELERİ'NDE ŞEHİT DÜŞEN SUBAYLAR

İbrahim TAVUKÇU*

ÖZ

İnönü Muharebeleri Milli Mücadele'nin önemli kırılma ve dönüm noktalarından biridir. Türk milletinin yokluk içinde varlık mücadelesi verdiği bu muharebelerde elde edilen neticelerden sonra İstiklal savaşında yeni bir aşamaya geçilmiş, bu muharebelerin yaratmış olduğu iklimin bir neticesi olarak içerde TBMM Hükümeti'nin otoritesi tesis edilmiş, kuruluş aşamasındaki Düzenli ordunun akabeti hakkındaki tartışmalar nihayetlenmiş, dışarda ise TBMM Hükümeti muhatapları tarafından resmi olarak tanınmaya başlanmıştır. Bu muharebelerde istiklal uğrunda şehadete yürüten milletin evlatları, şehadetleri ile devlet otoritesinin tesisi ve memlekette düzenin sağlanması sürecine de önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu çalışmada, İnönü Muharebeleri'nde şehit düşen subayların bilgilerinin kaydedildiği Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivi'nden tespit ve temin edilen "Birinci-İkinci İnönü Muharebeleri'nde Şehit Olan Ümera ve Zabitanın Künye Defteri" adlı defter esas alınarak İnönü Muharebeleri'nde şehit olan üst rütbeli subaylar ile zabıterin künye bilgileri, doğum tarihleri, şehadet tarihleri, şehadet mahalleri ve suret-i şehadetlerine ilişkin bilgiler ortaya konulmuş, bu bilgiler üzerinden İnönü Muharebeleri'nde şehit olan subaylar hakkında çeşitli istatistiklere dayalı değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Birinci İnönü, İkinci İnönü Milli Mücadele, Subay, Şehit.

THE MARTYRED OFFICERS IN THE BATTLES OF İNÖNÜ

ABSTRACT

The İnönü Battles are one of the important breaking and turning points of the National Struggle. After the results of the battles in which the Turkish nation struggled for being in poverty, a new stage was started in the War of Independence. Government officially

* Dr., Dicle Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ibrahimtavukcu@gmail.com, (https://orcid.org/0000-0002-1791-121X).

recognized by its interlocutors. In these battles, the sons of the nation marching to the martyrs for independence, their martyrs and the establishment of state authority and the establishment of order in the country also made important contributions. In this study, the information about the martyrs of the martyrs in the first and second İnönü battles, which was determined and obtained from the ATASE Archive of the General Staff, where the information of the martyrs who were martyred in İnönü Battles, was recorded the information about the imprints of the senior officers and officers, their birth dates, martyr dates, places of martyrs and surrogate martyrs were put forward. Based on this information, various statistics were evaluated about the martyrs in İnönü Battles.

Keywords: *First İnönü, Martyr, National Struggle, Officer, Second İnönü.*

Giriş

20. yüzyılın başlarında dünya tarihini yakından etkileyen, büyük imparatorlukların yıkılmasına, dünyada yeni bir düzenin kurulmasına yol açan önemli bir savaş; I. Dünya Savaşı patlak vermiştir. 1914'te başlayan bu savaş 1918'de sona ermiş, savaşı Osmanlı Devleti'nin de içinde bulunduğu İttifak Bloku kaybetmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti ile İtilaf Bloku adına hareket eden İngiltere arasında 30 Ekim 1918'de Mondros'ta, Mondros Mütarekesi imzalanmıştır.¹ Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin ordusunun büyük bir kısmı terhise zorlanarak devlet adeta savunmasız bırakılmış, bütün iletişim araçları İtilaf Devletleri'nin kontrolüne terk edilmiş, limanlar ve demiryolları İtilaf Devletleri'ne açılmış, ayrıca 7. ve 24. Maddelerle Osmanlı coğrafyası İtilaf Devletleri'nin işgaline açık hale getirilmiş, Osmanlı Devleti'nin egemenlik hakları çiğnenmiştir.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından kısa bir süre sonra mütareke hükümleri tatbika koyulmuş ve işgaller süreci başlamıştır.² İtilaf Devletleri mütarekeyi işgal mantığı içinde uygulamaya çalışmıştır.³ Bu devletler tarafından mütareke hükümleri gerekçe gösterilerek yapılan işgaller, gerçekte mütarekenin kendi hükümleri ile uluslararası hukukun belirlemiş olduğu usul ve esaslara aykırı uygulamalarla icra edilmiştir. Bu süreçte mütarekenin birçok maddesine aykırı uygulamalara başvurulmuştur.⁴

¹ Ali Türkgeldi, **Moudros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi**, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., Ankara,1948,s. 62-64.

² **Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999, s. 71-253.

³ Mustafa Budak, "Mütareke Döneminde İtilaf Devletlerinin Müdahaleleri", **İlmi Araştırmalar**, (1997), S. 5, s.84.

⁴ İtilaf Devletleri mütarekenin birçok maddesini keyfi olarak yorumlamış ve uygulamıştır. Doğu hududumuzda Kars, Ardahan ve Batum, mütarekenin 11. Maddesi'nin haksız olarak ve zorla genişletilmesi sonucu boşaltılmış ve buralarda Osmanlı idaresine son verilmiştir. Tevfik Bıyıklıoğlu, **Atatürk Anadolu'da**, Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul,

Mütareke sonrası süratle Suriye ve Irak cepheleri ile boğazlar bölgesinde işgaller gerçekleştirilmiş, Doğu Trakya sınırında bulunan İtilaf Kuvvetleri ise Kasım ayının başından itibaren sınırı geçerek Trakya'yı işgale koyulmuştur.⁵ Bu sırada İtalyanlar da boş durmayarak daha önce gizli anlaşma⁶ ile kendilerine vaat edilen toprakları işgale başlamıştır. Suriye Cephesi'nde ise Fransızlar 1918 Aralık ayı sonuna kadar Tarsus, Adana, Mersin ve Pozantı'yı işgal etmiş, 1919 yılı başlarında ise Urfa ve Maraş'ı ele geçirmiştir. Irak Cephesi'nde ise İngilizler, Musul'u işgal etmiştir.⁷ Kasım ayının ikinci yarısından itibaren ise Kafkasya'nın boşaltılmasına başlanmıştır.⁸ Böylelikle 30 Ekim 1918'den 1919 yılı başlarına kadar geçen süre içinde Osmanlı topraklarının çok büyük bir kısmının işgali sağlanmıştır.

Osmanlı topraklarının ele geçirilme süreci İzmir'in işgali ile yeni bir boyuta ulaşmış, bu işgal Anadolu'da milli bir direnişin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Paris Barış Konferansı kararı ile Yunanistan'ın İzmir'e çıkarılması ve İzmir'in işgali⁹, Türk milletini, hukukunu müdafaa etmek üzere silaha sarılmak zorunda bırakmıştır. Yunan işgali karşısında ilk aşamada Batı Anadolu'da gönüllü askeri oluşumlar olan Kuvayı Milliye birlikleri teşekkül etmiş, bu birlikler ellerindeki sınırlı imkânlar ile Yunan ilerleyişini durdurmaya çalışmıştır. Bu gönüllü birliklerin oluşması ile birlikte Anadolu'da Yunan ilerleyişine karşı silahlı direniş hareketi de başlamıştır.

İzmir'in işgali ile başlayan yerel direniş, 1919 Mayıs'ında Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçişi ile birlikte bütün ulusu içine alan bir Milli Mücadele hareketine dönüşmüştür. Havza genelgesi ile Türk milletini işgallere karşı protestoya çağıran Mustafa Kemal Paşa,¹⁰ silah arkadaşları ile birlikte Amasya tamimi üzerinden Milli Mücadele'nin stratejisi belirlemiştir¹¹

2000, s. 90. Mütarekenin, Osmanlı ordusu için kadro fazlası silah ve mühimmatın teslimini öngören 20. Maddesi'nin uygulanması konusunda da aykırı uygulamalar yapılmıştır. Selçuk Ural, "İngiltere'nin Mondros Mütarekesi'nin 20. Maddesi'ne Aykırı Uygulamaları", **Atatürk Yolu**, (Güz 2009), S.44, s.713-742. Güneyde de Fransızlar mütareke hükümleri ile bağdaşmayan uygulamalara imza atmıştır. Budak, *a.g.m.* s.87-88.

⁵ Fahri Belen, **Türk Kurtuluş Savaşı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 24.

⁶ Gizli Anlaşmalar için bkz. Laurence Evans, **Türkiye'nin Paylaşılması**, (Çev. Tefvik Alanay), Milliyet Yayınları, Ankara,1972; Harry N. Howard, **Türkiye'nin Taksimi Bir Diploması Tarihi (1913-1923)**, (Çev. Salih Sabit Togay), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2018 s.239-279.

⁷ **Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, s. 123.

⁸ **A.g.e.**, s. 225-228.

⁹ Sina Akşin, "Paris Barış Konferansı'nın Yunanlıları İzmir'e Çıkarma Kararı", **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler**, Genelkurmay Basımevi, Ankara,1986, s.174-185.

¹⁰ **Milli Egemenlik Belgeleri**, Der. Sefer Yazıcı, TBMM Basımevi, Ankara, 2015, s.6.

¹¹ **A.g.e.**, s. 9-10.

kongrelerle de teşkilatlanmasını sağlamıştır.¹² Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde 1919 Mayıs'ından İnönü Muharebeleri'nin yapıldığı 1921 yılı başlarına kadar Milli Mücadele'nin istikbali açısından çok önemli gelişmeler yaşanmış, Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılmış, Hükümet kurulmuş, devletleşme yolunda çok önemli adımlar atılmıştır. Bu süre içinde yeni ve düzenli bir ordu kurma çalışmalarına da hız verilmiştir.

1920 yılının ikinci yarısından itibaren artan Yunan saldırıları karşısında, Kuvayı Milliye birliklerinin müdafaada yetersiz kalmaya başlaması, 1920'nin sonlarına doğru Çerkez Ethem'in Hükümetin bilgisi dışında Yunanların elinde bulunan Gediz'e saldırması¹³ ve bu taarruz sırasında Kuvayı Milliye birliklerinin üzerine düşen vazifeyi yerine getirememesi,¹⁴ Mustafa Kemal Paşa'yı Düzenli orduya bir an önce geçilmesinin gerekliliği konusunda harekete geçiren önemli bir gelişme, "bardağı taşıran son damla"¹⁵ olmuştur. Gediz Taarruzu ve akabinde gelişen olaylar Düzenli orduya geçiş sürecinde önemli bir kırılmanın yaşanmasına yol açmıştır. Bu taarruzdan sonra Ali Fuat Paşa'nın Batı Cephesi Komutanlığı'ndan alınması,¹⁶ cephenin ikiye bölünerek¹⁷ Batı Cephesi Komutanlığı'na İsmet Bey'in,¹⁸ Güney Cephesi Komutanlığı'na ise Refet Bey'in getirilmesi,¹⁹ en büyük Kuvayı Milliye şefi Çerkez Ethem tarafından hoş karşılanmamış, rahatsızlıklara sebebiyet vermiştir.²⁰

İsmet Bey'in cephe komutanı atanmasından sonra bütün Kuvayı Milliye birliklerinin kesin olarak Düzenli orduya katılmaya davet edilmesi, ancak bu davetin Çerkez Ethem tarafından kesin bir dille reddedilmesi²¹ ve diğer bazı sebepler²² Ankara ile Çerkez Ethem arasındaki ilişkilerin bozulmasına neden olmuş ve bu süreç nihai olarak Çerkez Ethem'in isyanı ile sonuçlanmıştır. BMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa, 1920 yılı Aralık ayının son günlerinde, Düzenli orduya katılmayı reddederek isyana kalkışan Çerkez Ethem'i tenkil etmek üzere hükümet birliklerini görevlendirmiş, böylece isyanı bastırmaya

¹² Kongreler için Bkz. Mahmut Goloğlu, **Erzurum Kongresi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011; Mahmut Goloğlu, **Sivas Kongresi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2017.

¹³ Kemal Atatürk, **Nutuk**, C.II, 10. Baskı, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 1970, s. 495-496.

¹⁴ Miralay Mehmet Arif, **Anadolu İnkılabı**, Arba Yayınları, İstanbul, 1987, s. 115-117; İzzettin Çalışlar, **On Yıllık Savaşın Günlüğü**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 492.

¹⁵ İzzettin, Çalışlar, **Gün Gün, Saat Saat İstiklal Harbi'nde Batı Cephesi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009, s. 56-65.

¹⁶ Ali Fuat Cebesoy, **Bilinmeyen Hatıralar, Kuva-yı Milliye'nin İç Yüzü**, (Yay. Haz. Osman Selim Kocahanoğlu), Temel Yayınları, İstanbul, 2011, s. 445.

¹⁷ BCA.30.18.01/1.18.13-1.

¹⁸ BCA.30.18.01/1.18.13-2.

¹⁹ BCA.30.18.01/1.18.13.

²⁰ Atatürk, **a.g.e.**, C.II, s. 515.

²¹ Aynı yer.

²² **Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, Birinci, İkinci İnönü, Ashhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri**, II. Cilt, III. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994, s. s. 64-74.

dönük harekâtı başlatmıştır.²³ Ankara, ordusunun önemli bir kısmını isyanı bastırmak üzere Ethem'in üzerine sevk etmiş olduğu sırada “mevsimsiz” bir saldırı ile karşı karşıya kalmış, Yunan Ordusu Bursa ve Uşak cephelerinden eş zamanlı olarak taarruza geçmiştir.

Birinci İnönü Muharebesi ile neticelenen Ocak taarruzu, BMM Hükümeti'nin ordusunun Çerkez Ethem isyanı ile meşgul olduğu sırada 6 Ocak 1921'de Bursa ve Uşak cephelerinden eş zamanlı olarak başlamıştır.²⁴ Yunanlara göre maksadı farklı olsa da²⁵ gerçekte ilk hedefin stratejik önem taşıyan Eskişehir'in zaptı olduğu,²⁶ nihai hedefi ise Ankara'da yeni kurulan Büyük Millet Meclisi'ni ve hükümetini ortadan kaldırmak olan²⁷ bu harekâta, Yunan Ordusu'nun Bursa kolu 3 gün içinde Türk örtme birliklerini geri atarak 9 Ocak'ta İnönü mevziilerine varmıştır. İnönü mevziilerinde taraflar arasında 36 saat süren çarpışma yaşanmıştır.²⁸ “9-10 Ocak 1921'de yapılan “şiddetli ve devamlı”²⁹ İnönü Meydan Muharebesi neticesinde düşman süratle ricat etmiştir”.³⁰ Muharebe genel olarak Yunanların üstünlüğü ile gelişmiş olmasına rağmen Yunan Ordusu

²³ Atatürk, **a.g.e.**, C.II, s. 543.

²⁴ **TİH Batı Cephesi**, C.II, K.III, s. 161.

²⁵ Yunan resmi kaynakları, Ocak taarruzunun amacı konusunda farklı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. İkdâm gazetesinin 16 Ocak 1921 tarihli Atina'dan aldığı bilgiye göre Yunanistan'ın Küçük Asya Ordusu Komutanı Papulas bir beyanında Ocak taarruzunun gerçek hedefi hakkında açıklama yapmıştır. Papulas'ın Ocak taarruzunun maksadına dair vermiş olduğu ve daha sonraları gazetelere yansıyan beyanatına göre “bu harekât-ı askeriyeden maksat düşmanın taarruz için İzmir Kolordusu muntikasında topladığı kuvvetleri dağıtmaktır”. **İkdâm**, 19 Ocak 1921. Bir başka Yunan askeri yetkilisinin muharebeden sonra yapmış olduğu açıklamaya göre ise taarruzun gerçek hedefi “Kemalilerin mevziini ve vaziyetini anlamaktır”. **Alemdar**, 20 Ocak 1921; Yunan Komutanlığı yayımladıkları resmi tebliğlerinde ise harekâtın gerçek hedefini, “Kemalilerin Bilecik-Bozüyük havalisindeki İzmir kıtalarına saldıracaklarına dair elde edilen istihbarat dolayısıyla Türk Ordusu'nun kümelendiği Bilecik-Bozüyük hattının imhası” olarak açıklamışlardır. **Alemdar**, 21 Ocak 1921.

²⁶ Sadi Koçuş, “İnönü Meydan Muharebeleri”, **Resimli Tarih Mecmuası**, , C.2, S.19, (Temmuz 1951), s. 845.

²⁷ İ. Hakkı Tümerdem, **Türk İstiklal Harbi Yunan Cephesi**, 5.Baskı,Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1939, s. 22.

²⁸ 24 Ocak 1921 tarihli 48 Numaralı Anadolu Ajansı Bülteninden akt. Orhan Duru, **Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kuruluş Yılları**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2001, s. 111.

²⁹ **Genelkurmay Askeri ve Tarih Stratejik Etüt Arşivi**; İstiklal Harbi Kataloğu: Kutu No:604; Gömlek No:11;Belge No:11A. (Bundan Sonra kısaltması “**ATASE Arşivi**” olarak verilecektir.) **ATASE Arşivi** İSH K. Kutu No:569 Gömlek No:11;Belge No:1; İsmet Paşa bu muharebeleri anılarında şöyle anlatmıştır: “ 9-10 Ocak günlerinde şiddetli muharebeler yaptık. Alıyoruz, veriyoruz. Geliyorlar, yetiştiriyoruz. Taarruzlar yapıyorlar, biz mukabil taarruza geçiyoruz.” İsmet İnönü, **Hatıralar**, (Yay. Haz. Sabahattin Selek), Bilgi Yayınları, İstanbul, 2014,s. 232.

³⁰ **ATASE Arşivi** İSH K. Kutu No:593; Gömlek No:116 Belge No:1. (Bundan Sonra kısaltması “**ATASE Arşivi**” olarak verilecektir.) **ATASE Arşivi** İSH K. Kutu No:692; Gömlek No:145;Belge No:145AA; **Yenigün**, 12 Ocak 1921.

beklenmedik bir şekilde ricat kararı almıştır. ³¹ “Yunan taarruzu Türk birliklerinin kahramanca karşı koymaları ve müdafaaları karşısında durmuş, düşman taarruzdan vazgeçerek hızla geri çekilmeye başlamış”,³² ve muharebe Türk Ordusu’nun galibiyeti ile sonuçlanmıştır. Kazanılan bu zaferin tarihi önemi, Batı Cephesi’nde ilk kazanılan zafer oluşu ve Sevr tatbikçilerine milli teşkilatın ne demek olduğunu göstermesi olmuştur.³³

Bu muharebede Türk tarafı şehit, yaralı ve esir olarak toplamda 252 insan kayıp vermiştir.³⁴ Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey, bu muharebe şehitlerini “Birinci İnönü’de şehit olanlar, memlekette düzeni ve cephede ordu ile savunmayı temin etmek için hayatlarını feda etmişlerdir. Hiçbir savaşın şehitleri bu kadar olağan üstü şartlar içinde ve o derece dünya, hatta ahirete ilişkin menfaatlerden vazgeçerek hayatlarını feda etmemişlerdir” ifadeleri ile değerlendirmiştir.³⁵ İsmet Bey, muharebenin hemen ardından 12 Ocak 1921’de İnönü ve Bozüyük nahiye müdürlüklerine bir yazı yazarak: “İnönü Meydan Muharebesi’nde din ve memleket uğruna canlarını feda ederek şehit düşen kardeşlerimizin muharebe meydanlarındaki mübarek cesetlerini toplatarak muntazam bir şehitlik yapılmasını” istemiştir.³⁶

Bu muharebede Yunan tarafı toplam 211 kayıp vermiştir.³⁷ BMM Hükümeti, Birinci İnönü Muharebesi’nin özellikle siyasi sonuçlarından etkin bir şekilde istifade etmiş, bu başarı sonrası oluşan moral ve motivasyonun etkisi ile Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun kabulü başta olmak üzere devletleşme yolunda önemli adımlar atılmıştır.³⁸

Birinci İnönü Muharebesi’nden yaklaşık 2,5 ay sonra Yunan Ordusu bu defa temel amacı “Sevr Antlaşması’nı ve beklide daha ağır bir antlaşmayı zorla Türklere kabul ettirmek”³⁹ olan ikinci bir taarruza kalkışmıştır.⁴⁰ 23 Mart 1921’de Bursa ve Uşak cephelerinden eş zamanlı olarak başlayan taarruzda⁴¹ Yunan Ordusu’nun Bursa kolu 28 Mart’a kadar cephe

³¹ İbrahim Tavukçu, **Milli Mücadele’de İnönü Muharebeleri**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2019, s. 296.

³² **ATASE Arşivi İSH K.** Kutu No:604; Gömlek No:11;Belge No:11A.; **ATASE Arşivi İSH K.** Kutu No:569 Gömlek No:11;Belge No:1; Nilüfer Hatemi, **Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri**, C.II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s.764.

³³ Hamza Eroğlu, “İsmet İnönü ve I. ve II. İnönü Muharebelerinin İçerde ve Dışarda Etkileri”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, (Kasım 1985), C. II, S. 4, s. 70.

³⁴ **TİH Batı Cephesi**, C.II, K.III, s. 246.

³⁵ Ali Fuat, Erden, **İsmet İnönü**, Bilgi Yayınları, Ankara, 1999, s. 159.

³⁶ Hüsnü Özlü, “Harap Raporlarına Göre Birinci İnönü Muharebesi’nin Analizi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, (Mart 2012), C. XXVIII, S.82, s.40.

³⁷ **TİH Batı Cephesi**, K.II, C.III, s. 246.

³⁸ Bu konuda bkz., Eroğlu, *a.g.m.*, s.81-82.

³⁹ **ATASE Arşivi İSH K.** Kutu No:709 Gömlek No:84;Belge No:1.

⁴⁰ **TBMM Z.C.**, Devre I, C.9, s. 321-322.

⁴¹ **ATASE Arşivi İSH K.** Kutu No:573 Gömlek No:104;Belge No:1.

ilerisindeki Türk örtme birliklerini geriye doğru atarak bu gün İnönü asıl mevziileri önlerine varmıştır. Türk ve Yunan Orduları arasında 28, 29 ve 30 Mart günlerinde, özellikle Batı Cephesi'nde, dehşetli muharebeler yaşanmış,⁴² taarruz ve karşı taarruzlar⁴³ arasında tepeler el değiştirmiş, Türk Ordusu “inatçı mücadeleler” vermiştir.⁴⁴ Bu mücadeleler neticesinde Yunan “perişan bir şekilde ricate zorlanmış”⁴⁵, Yunan Ordusu “mağlubiyet-i tam ile def edilmiştir.”⁴⁶ Her ne kadar Yunan Küçük Asya Orduları Komutanı Papulas, 31 Mart 1921'de: “Bütün Kemalist Raporları yanlıştır!” diyerek Yunan hezimetini gizlemeye çalışmışsa da, İkinci İnönü Muharebesi “Türk Zaferi” olarak harp tarihine geçmiştir.⁴⁷ Türk Ordusu, İkinci İnönü Muharebesi'nde sayıca üstün Yunan Ordusu'na karşı kesin bir galibiyet kazanmıştır.⁴⁸ Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, 1 Nisan 1921 saat 18.30'da Metristepe'den Ankara'ya gönderdiği telgrafta İkinci İnönü Muharebesi sonucunda “düşmanın binlerce ölüleri ile doldurduğu harp meydanını silahlarına terk ettiğini”⁴⁹ bildirmiştir.⁵⁰ Bu muharebede Türk Ordusu subay ve er kademlerinde toplam 681 şehit vermiş, 1822 asker ise yaralanmıştır. Türk Ordusu'nun toplam insan kaybı esir, kayıp ve firar olayları da dâhil olmak üzere 4950 kişiyi bulmuştur.⁵¹ Bu muharebelerde “ümera” ve “zabitan” düzeyinde şehit olan subaylar “Birinci-İkinci İnönü Muharebeleri'nde Şehit Olan Ümera ve Zabitanın Künye Defteri” adlı defter esas alınarak belirlenmiştir. Şehit listesini vermeden önce söz konusu künye defterini tanıtmak meselenin daha iyi anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

1.1. “Birinci-İkinci İnönü Muharebeleri'nde Şehit Olan Ümera ve Zabitanın Künye Defteri” Hakkında

İnönü Muharebeleri'nde şehit olan subayların tespitine dönük çalışmamıza kaynaklık eden temel belge/ler, Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Arşivi'nde yer alan “Birinci-İkinci İnönü Muharebeleri'nde Şehit Olan Ümera ve Zabitanın Künye Defteri” adlı defterdir. 20 sayfadan oluşan defterde, İnönü Muharebeleri'nden başka “Aslıhanlar” muharebelerinde şehit düşen subaylara dair bilgilere de yer

⁴² İnönü, a.g.e.,s.239.

⁴³ **Peyam-ı Sabah**, 1 Nisan 1921.

⁴⁴ **ATASE Arşivi** İSH K. Kutu No:852 Gömlek No:139;Belge No:1

⁴⁵ **Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri**, s.780.

⁴⁶ **TBMM Z.C.**, Devre I, C.9, s. 321-322.

⁴⁷ Ercan Çelebi, “ II. İnönü Muharebesi: Askeri, Politik, İç ve Dış Kamuoyunda Meydana Getirdiği Etkileri Bakımından Bir Değerlendirme”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, (Mart 2003), C.11, s. 211.

⁴⁸ Tavukçu, a.g.t., s. 300.

⁴⁹ **ATASE Arşivi** İSH K. Kutu No:601 Gömlek No:111; Belge No:111AC.

⁵⁰ **Hâkimiyet-i Milliye**, 3 Nisan 1921; **Peyam-ı Sabah**, 5 Nisan 1921; İnönü, a.g.e., s. 241.

⁵¹ **TİH Batı Cephesi**, C.II, K.III, s. 512.

verilmiştir. Ancak çalışmamızın konusu münasebetiyle söz konusu defterden sadece İnönü Muharebeleri'nde şehit olan subayların tespiti ve değerlendirmesi yapılmıştır. Elde edilen bilgiler, Milli Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan “Şehitlerimiz” adlı çalışmada yer alan bilgilerle de karşılaştırılmıştır.⁵² Bu karşılaştırma neticesinde künye defterinde yer alan bazı şehit isimlerinin “Şehitlerimiz” adlı çalışmada yer almadığı/kayda geçmemiş olduğu görülmüştür. Künye defterinde yer alan şehit bilgileri, aynı zamanda Genelkurmay Başkanlığı ATASE Başkanlığı tarafından hazırlanan *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri*⁵³ C.I-II, adlı çalışma ve E. Kur. Alb. Nusret Baycan tarafından kaleme alınan “*Türk İstiklal Harbinde Şehit Düşen Subaylar*”⁵⁴ adlı çalışmada yer alan isimlerle de karşılaştırılmıştır. Ancak adı geçen kaynaklarda künye defterinde yer alan “bütün” şehit isimlerinin yer almadığı görülmüştür.

Yapılan çalışmada İnönü Muharebeleri'nde şehit olan toplam 80 subay tespit edilmiştir.⁵⁵ Bu subaylar, rütbelere göre “ümera” ve “zabitan” olarak tanımlanmıştır. Askeri rütbe olarak Binbaşı, Yarbay, Albay rütbelerinde bulunan subaylara “Ümera”, bu rütbenin altında bulunanlara ise “zabitan” denilmektedir.⁵⁶ Bu künye defterinde yüksek rütbeli (Binbaşı, Yarbay, Albay) subaylar ile bu rütbelerden daha düşük rütbeli “zabitanın” şehadetlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Künye defterinde, şehidin adı, baba adı, doğum yeri ve yılı, görev aldığı birliği, görevi, şehadet tarihi, şehadet şekli ve yeri ile şehidin künyesi hakkında kayıtlar yer almıştır. Söz konusu defterden, İnönü Muharebeleri'nde şehit olan “ümera” ve “zabitanın” isimleri ve diğer bilgileri tespit edilerek aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

1.2. Birinci-İkinci İnönü Muharebeleri'nde Şehit Olan Ümera ve Zabitanın Listesi

⁵² Karşılaştırma yapılırken MSB tarafından yayımlanan “Şehitlerimiz” adlı çalışmayı ihtiva eden Milli Savunma Bakanlığı Personel Dairesi Arşivi Müdürlüğü tarafından 2004 yılında yaptırılan CD-ROM'dan istifade edilmiştir.

⁵³ **Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri**, C.I-II, Genelkurmay Askeri Tarih Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010.

⁵⁴ Nusret Baycan, “Türk İstiklal Harbinde Şehit Düşen Subaylar”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, (Haziran 1988), C. IV, S.12, s. 677-740.

⁵⁵ Genelkurmay Başkanlığı tarafından hazırlanan “**Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, Birinci, İkinci İnönü, Ashhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri**”, adlı resmi yayının ikinci cildinin üçüncü kısmında Birinci ve İkinci İnönü Muharebeleri'nde Türk tarafının subay düzeyinde vermiş olduğu toplam şehit sayısı 4'ü Birinci İnönü Muharebesi'nde, 44'ü de İkinci İnönü Muharebesi'nde olmak üzere toplam 48 olarak verilmiştir. **TİH Batı Cephesi**, C.II, K.III, s. 246,512.

⁵⁶ Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, Aydın Kitabevi, 23. Baskı, Ankara, 2006, s.1127.

Birinci-İkinci İnönü Muharebeleri'nde Şehit Olan Ümera ve Zabitanın Listesi										
Adı/Lakabı	Baba adı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Birliği	Görevi	Rütbesi	Şehadet Tarihi	Şehadet Şekli ve Yeri	Kınyesi	
İsmail	-	Zile	-	4.Fırka 132.Alay 3.Tabur 3.Bölük	Takım Kumandanı Zabit Vekili	-	27/28 Mart 1337	Tekepe gece taarruzunda şehit olmuştur.	-	
Mehmet Hilmi	Muhsin	Keşan	1311	4.Fırka 132.Alay 2.Tabur 5. Bölük	Takım Kumandanı	Mülazım-ı Sani	28/29 Mart 1337	Tekepe gece taarruzunda şehit olmuştur.	10878	
Şevket	Süleyman	Deraliye	1309	58.Alay 1.Tabur 1. Bölük	Bölük Kumandanı	Yüzbaşı	28/29 Mart 1337	İnönü Tekepe gece taarruzunda şehit olmuştur.	169-329	
Halis	Ömer	Sivas	-	58.Alay 2.Tabur 5. Bölük	Bölük Kumandanı	Yüzbaşı	28/29 Mart 1337	İnönü Tekepe gece taarruzunda şehit olmuştur.	345-328	
Sami	Sadık	Erenköy	1296	175. Alay	Alay Kumandanı	Kaimakam (Yarbay)	29 Mart 1337	İnönü Muharebesi'nde şehit olmuştur.	329-311	
İsmail Hakkı	İbrahim	Milas	1314	175. Alay 2.Tabur 3. Bölük	Takım Kumandanı	İhtiyat Mülazım-ı Sani	29 Mart 1337	İnönü Muharebesi'nde Darıtepe'de şehit olmuştur.	16645	
Salim	Mehmet	Edirne	1309	175. Alay 1.Tabur 2. Bölük	Takım Kumandanı	İhtiyat Mülazım-ı Sani	31 Mart 1337	Darıtepe Muharebesi'nde şehit olmuştur.	16428	
İbrahim	Şaban	Yenişehir	1314	61.Fırka 135.Alay 2.Tabur	Makineli Tüfek Takım İhtiyat Zabiti	-	29 Mart 1337	İnönü Muharebesi'nde Darıtepe'de şehit olmuştur.	-	
H. Fahri	B. Süleyman	Bor	1300	135. Alay 1.Tabur	Tabur Kumandanı İhtiyat Zabit Vekili	-	29 Mart 1337	İnönü Muharebesi'nde Darıtepe'de şehit olmuştur.	20407	
Hilmi	B. Hüseyin	Beypazarı	1297	135. Alay 3.Tabur 1. Bölük	Takım Kumandanı	Mülazım-ı Evvel	28 Mart 1337	İnönü Teke karyesinde şehit olmuştur.	-	
İzzet	Seyit	Tekirdağ	1298	159. Alay 1.Tabur	Tabur Kumandanı	Kudemli Yüzbaşı	28 Mart 1337	İnönü Teke karyesinde şehit olmuştur.	701-321	
Mehmet Necip	Mehmet	Kastamonu	1313	159. Alay 1.Tabur 2. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-ı Evvel	28 Mart 1337	Teke karyesinde şehit olmuştur.	437-33	
İbrahim Nafi	Mehmet	Bağdat	1298	190. Alay 3. Tabur	Tabur Kumandanı	Binbaşı	27 Mart 1337	İzzetin Bey Tepesi'nde şehit olmuştur.	385-318	

Adı/ Lakabı	Baba adı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Birliği	Görevi	Rütbesi	Şehadet Tarihi	Şehadet Şekli ve Yeri	Künyesi
İbrahim Hakkı	Halil	Manastır	1313	190. Alay 3. Tabur 1. Bölük	-	İhtiyat Mülazım-1 Sani	23 Mart 1337	Oluklu'nun batı sırtlarında olan taarruzda şehit olmuştur.	13050
Mehmet Emin	Hüseyin	Bilecik	1305	190. Alay 3. Tabur 1. Bölük	-	İhtiyat Mülazım-Sani	28 Mart 1337	Metristepe Muharebesi'nde şehiden vefat etmiştir.	8547
Mehmet Halis	Mahmut	Erzincan	1304	174. Alay 2. Tabur	Tabur Kumandanı	Binbaşı	28 Mart 1337	İnönü Kanlıtepe'de şehiden vefat etmiştir.	-
Hüseyin Hüsnü	Sıtkı	Kütahya	1311	174. Alay 2. Tabur 4. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-1 Evvel	28 Mart 1337	İnönü Kanlıtepe'de şehiden vefat etmiştir.	471-321
Mehmet Zeki	Şaban	Şabanözü	1299	174. Alay 2. Tabur 4. Bölük	Takım zabiti	İhtiyat Mülazım-1 Sani	28 Mart 1337	Kanlıtepe'de şehit olmuştur.	10330
İzzet	Yusuf	?	1310	174. Alay 2. Tabur 5. Bölük	Takım Zabiti İhtiyat zabıt vekili	-	25 Mart 1337	Oluklu kuzeyindeki taşlı sırta şehit olmuştur.	23181
Medet	Reşit	Bağdat	1316	174. Alay 3. Tabur	Makinelî Tüfek Takım Kumandanı	Mülazım-1 Sani	29 Mart 1337	Şhittepe civarında şehit olmuştur.	265
Yaşar	Mehmet	Karagümük	1300	174. Alay 3. Tabur 1. Bölük	Tabur Kumandanı	Yüzbaşı	31 Mart 1337	Topçu tepesinde şehiden vefat etmiştir.	-
Hüseyin Avni	Ahmet	Kandıye (Girit)	1312	174. Alay 3. Tabur 1. Bölük	Yaver	Mülazım-1 Sani	31 Mart 1337	Topçu tepesinde şehit olmuştur.	2343
Haşım	Ahmet	Van	1314	174. Alay 1. Tabur 1. Bölük	Bölük Kumandanı	Yüzbaşı	28 Mart 1337	Yassitepe sırtında şehit olmuştur.	259-333
Nuri	Süleyman	Kırşehir	1314	32. Alay 2. Tabur	Yaver	-	30 Mart 1337	Kovalea mevziinde şehit olmuştur.	16586
Ali Galip	Emin	Yenişehir	1308	32. Alay 3. Tabur 9. Bölük	Takım Kumandanı	İhtiyat Mülazım-1 Sani	30 Mart 1337	Hamidiye mevziinde şehit olmuştur.	2682
Hayri	Mehmet	Taşlıca	1313	32. Alay 3. Tabur 9. Bölük	Zabıt Neferi	-	30 Mart 1337	Hamidiye mevziinde şehit olmuştur.	-
Dilaver	Ahmet	İzmit	1313	143. Alay	Makinelî Tüfek Komutanı	Mülazım-1 Evvel	23 Mart 1337	İsrganlı sırtlarında şehit olmuştur.	-

Adı/Lakabı	Baba adı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Birliği	Görevi	Rütbesi	Şehadet Tarihi	Şehadet Şekli ve Yeri	Kınyesi
Halil R.	Abdürrahim	Kasımpaşa	1310	30. Alay 2. Tabur 8. Bölük	Makineci Tüfek Takım Kumandanı	Mülazım-ı Sani	1 Nisan 1921	Teketepe sırtlarında gece taarruzunda şehit olmuştur.	142-133
Fuat	Safvet	Bilecik	1310	24. Fırka Hücum Taburu 3. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-ı Sani	1 Nisan 1337	Hastanede tahl-ı tedavide iken vefat etmiştir.	16167
Ali Ulvi	Muzaffer Reşit	Halep	1311	Kocaeli Kumandanlığı	Ağır Topçu	Mülazım-ı Evvel	1 Nisan 1337	-	146-330
Ahmet Hilmi	Recep Hilmi	Emet	1310	Tayyareci	-	Mülazım-ı Evvel	25 Mart 1337	İnönü harbinde aldığı vazifeyi ifa için giderken tayyaresiyle sükküt ederek vefat etmiştir.	45-330
İsmail Hakkı	Hacı Osman	Söğüt	1310	69. Alay 2. Tabur 2. Bölük	İhtiyat Zabıt Vekili	-	24 Mart 1337	Muharebede Şehit olmuştur.	-
Hüseyin Hüsnü	Lütfü	Afyon	1310	2. Alay 2. Tabur	Tabur Komutanı	İhtiyat Mülazım-ı Sani	28 Mart 1337	Karahisar civarındaki muharebede şehit olmuştur.	-
Mehmet Ziyaeddin	Hasan	Bayburt	1313	189. Alay 1. Bölük 3. Taburu 1. Tabur	Takım Kumandanı Zabıt Vekili	-	26 Mart 1337	Balmahmud Muharebesi'nde şehit olmuştur.	-
Mehmet Şakir	Osman	Dersaadet	1313	8. Fırka Hücum Taburu 1. Tabur	Tabur Kumandanı	Mülazım-ı Evvel	28 Mart 1337	Müsedematta şehit olmuştur.	27-334
Ömer	Muzaffer	Kütahya	1308	189. Alay 2. Tabur 5. Bölük	Bölük Komutanı	Yüzbaşı	26 Mart 1337	Balmahmud civarında şehit olmuştur.	630-328
Muhiddin	Mehmet	Safranbolu	1304	189. Alay 2. Tabur 7. Bölük	Takım Komutanı	Mülazım-ı Sani	26 Mart 1337	Balmahmud civarında şehit olmuştur.	5713
Mehmet Hamdi	Ali Kemal	Tekirdağ	1294	189. Alay 3. Tabur 11. Bölük	Bölük Kumandanı	Yüzbaşı	26 Mart 1337	Balmahmud Muharebesi'nde şehit olmuştur.	701-320
Mehmet Fevzi	Ahmet	Dersaadet	1300	1. Fırka 3. Alay 3. Tabur 1. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-ı Evvel	28 Mart 1337	İnönü'nde Kanlıtepe'de şehit olmuştur.	-
Rıfki	İhsan	Deraliye	1309	16. Alay 2. Tabur 8. Bölük	-	Mülazım-ı Evvel	2 Nisan 1337	Karahisar'da Niurköy Muharebesi'nde şehit olmuştur.	157-329
Mehmet	Hüseyin	Erzurum	1298	5. Alay 2. Tabur	Tabur Kumandanı	Binbaşı	-	İnönü'nde Topçutepesi'nde şehit olmuştur.	182-311

Adı/ Lakabı	Baba adı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Birliği	Görevi	Rütbesi	Şehadet Tarihi	Şehadet Şekli ve Yeri	Kınyesi
Mehmet Şükürü	Hüseyin	Araç (Kastamonu)	1305	4.Fırka 40.Alay 5.Tabur	Tabur Kumandanı	Yüzbaşı	9 Nisan 1337	İnönü Muharebesi'nde Kızılınlar'da (29 Mart 1337) meceruh olarak tedaviye gönderilmiş ve Eskişehir Hilal-i Ahmer Cemiyeti hastanesinde şehit olmuştur.	58-328
Osman	Said	Serfiçe (Yunanistan)	-	Süvari 1. Fırka 14. Alay	Makinelî Tüfek Bölük Kumandanı	Mülazım-1 Evvel	27 Mart 1337	Ormanköy Muharebesi'nde şehit olmuştur.	334
Mehmet Neşet	Bekir Sami	Koçhisar	1311	1.Fırka 9. Alay 2. Tabur	-	İhtiyat Mülazım-1 Evvel	9 Nisan 1337	27 Mart 1337'de Ormanköy Muharebesi'nde meceruh olarak tedaviye gönderilmiş Eskişehir Hilal-i Ahmer Hastanesinde 9 Nisan 1337'de şehiden vefat etmiştir.	13204
Hüseyin Hüsnü	-	Silifke	-	57.Fırka 2.Alay 6. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-1 Evvel	27 Mart 1337	Karahisar civarında Balmahmud mevzi Muharebesi'nde şehit olmuştur.	-
Şevket	Refet	Harput	1316	8.Fırka 43.Alay 3.Tabur 11. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-1 Sani	1 Nisan 1337	İnönü Darıtepe'sinde meceruh olmuş ve 1 Nisan 1337 tarihinde Yenişehir Hilal-i Ahmer hastanesinde vefat etmiştir.	-
Muzaffer	Mirhüseyin	Bilecik	1311	2. Süvari Lıvası 19.Alay 3. Bölük	-	İhtiyat Mülazım-1 Sani	3 Nisan 1337	İnegöl Muharebesi'nde şehit olmuştur.	11609
Hüseyin Hüsnü	Mustafa	Anamur	1310	57. Fırka 2. Numune Alayı 5.Tabur 2.Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-1 Sani	27 Mart 1921	Karahisar civarında Balmahmud mevzi muharebesinde şehit olmuştur.	-
Mehmet	Bayram	Çarşamba	1310	1.Fırka 3. Alay 3.Tabur 9. Bölük	Bölük Kumandanı	Yüzbaşı	28 Mart 1337	Kanlıtepe'de şehit olmuştur.	-
İsmail Hakkı	Mehmet Nuri	Nuri Osmaniye	1293	3. Alay 3.Tabur 9. Bölük	Bölük Kumandanı	Yüzbaşı	30 Mart 1337	-	341-318
Mehmet Fehmi	Halil	Sivas	1314	3. Alay 3. Tabur 10. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-1 Evvel	28 Mart 1337	İkinci İnönü, Kanlıtepe'de şehit olmuştur.	127-334
Ali Rıza	Ömer Lütfü	Sivas	1313	3. Alay 3. Tabur 11. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-1 Evvel	1 Nisan 1337	Kanlıtepe'de şehit olmuştur.	10-321
Fahri	Ahmet	Dersaadet	1300	3. Alay 3. Tabur 10. Bölük	Takım Zabiti	İhtiyat Mülazım-1 Evvel	28 Mart 1337	-	-
Sadık	Nuri	Kırkkilise	1313	1. Fırka	Makinelî Tüfek Bölük Kumandanı	Mülazım-1 Evvel	30 Mart 1337	Gündüzbey harbinde şehit olmuştur.	270-322
İsmail Ziya	Recep	Bayburt	1303	4. Alay 2. Tabur 7. Bölük	Bölük Kumandanı	Yüzbaşı	28 Mart 1337	Gündüzbey karyesinde bulunan tepelerin istirdadında şehit olmuştur.	807-24

Adı/ Lakabı	Baba adı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Birliği	Görevi	Rütbesi	Şehadet Tarihi	Şehadet Şekli ve Yeri	Kınyesi
Şevket	Mehmet Ali	Çemberlitaş	1291	4.Alay 2.Tabur 5. Bölük	Tabur Kumandanı	Mülazım-ı Evvel	28 Mart 1337	Hayriye köyü ile Gündüzbey karyesi arasında bulunan tepelerin istirdadı uğrunda şehit olmuştur.	649-315
Mehmet Zeki	Yusuf	Erzincan	1313	4.Alay 3.Tabur 11. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-ı Evvel	31 Mart 1337	Teketepe taarruzunda şehit olmuştur.	494-333
Ahmet Seyfeddin	Mehmet	Balkesir	1300	4.Alay 3.Tabur 5. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-ı Evvel	30 Mart 1337	Teketepe sirtlarında şehit olmuştur.	496-325
İsmail Refet	Hüsnü	Dersaadet	1314	4.Alay	Makinelî Tüfek	Mülazım-ı Evvel	23 Mart 1337	Teke köyü'nün kuzey sirtlarında şehit olmuştur.	-
Ali Rahmi	Mehmet	Sinop	1311	4.Alay 2.Tabur	-	İhtiyat Mülazım-ı Sani	1 Nisan 1337	Teke köyü'nün kuzey sirtlarında şehit olmuştur.	11839
Hasbi	Ermin	Konya	-	4.Alay 3.Tabur	Tabur Kumandanı	Yüzbaşı	31 Mart 1337	Üşeshitler tepesinde şehit olmuştur.	398-328
Ahmet Hamit	Süleyman	Kengiri	1310	4.Alay 1.Tabur 1. Bölük	Takım Kumandanı	İhtiyat Mülazım-ı Sani	31 Mart 1337	Üşeshitler Tepesinde şehit olmuştur.	8726
İsmail	Ali	Beşiktaş	-	5.Alay 2.Tabur 7.Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-ı Sani	1 Nisan 1337	İnönü Muharebesi'nde Topçutepe'de şehit olmuştur.	81-333
Hüseyin Avni	Ali	Safranbolu	1309	5.Alay 3. Tabur 9. Bölük	Bölük Kumandanı	İhtiyat Mülazım-ı Sani	31 Mart 1337	İnönü Taşlitepe'de şehit olmuştur.	5656
Zeki	Ali Fehmi	Çatalca	1315	5.Alay 3. Tabur 10. Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-ı Sani	30 Mart 1337	30 Mart 1337 gecesi bir tabura esaret olmuş ve düşman tarafından şehit edilmiştir.	-
Kemal	Nuri	Konya	-	5.Alay 3.Tabur 5.Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-ı Sani	31 Mart 1337	İnönü Muharebesi'nde Topçu tepesi mevzinde şehit olmuştur.	15884
Ali Rıza	Süleyman	Ilgaz	1314	5.Alay 1.Tabur 3. Bölük	Takım Kumandanı İhtiyat Zabıt Vekili	-	30 Mart 1337	Topçu tepesinde şehit olmuştur.	8784
Mahir	R. Kazım	Manastır	1317	1.Fırka Hücum Taburu	Zabıt Vekili	-	30 Mart 1337	Savaş alanında yaralandıktan sonra sıhhiye bölümünde vefat etmiştir.	62-338
İhsan	Hüseyin	Dersaadet	1312	40.Alay 2.Tabur 7. Bölük	-	Mülazım-ı Sani	30 Mart 1337	İnönü Mevzii sağ cemaah Gündüzbey harbinde Kanlitepe'nin istirdadı esnasında şehit olmuştur.	385-332

Adı/ Lakabı	Baba adı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Birliği	Görevi	Rütbesi	Şehadet Tarihi	Şehadet Şekli ve Yeri	Künyesi
Mehmet Ali	Emin	Bosna	1311	40.Alay 43. Makinalı Tüfek Takımı	Takım Kumandanı	Mülazım-1 Sani	28 Mart 1337	Darstepe'inde şehit olmuştur.	255-332
Nuri	Mustafa	Alasonya (Yunanistan)	1312	40.Alay 43.Alay	Takım Kumandanı İhtiyat Zabiti	-	30 Mart 1337	Kızılcıktepe Muharebesi'nde şehit olmuştur.	-
Haşım	Şerif	Manastır	1292	5.Alay 3.Tabur	Tabur Kumandanı	Binbaşı	30 Mart 1337	İnönü Muharebesi'nde Topçu Tepesi'nde şehit olmuştur.	198-313
Haçî Hafız Oğlu Server	Hazım	Nallıhan	1311	1.Fırka İstihkâm 1.Tabur	-	Mülazım-1 Sani	21 Mayıs 1337	Hastanede mecruben vefat etmiştir.	-
Kazım	Osman	Dersaadet	1312	11.Fırka 70.Alay 3.Tabur 10. Bölük	Takım Kumandanı	İhtiyat Mülazım-1 Sani	13 Mart 1337	Birinci İnönü Muharebesi'nde şehit olmuştur.	18303
Ali	Hüseyin	Trabzon	1310	11.Fırka 70.Alay 3.Tabur 10.Bölük	Takım Kumandanı	İhtiyat Zabıt Vekili	30 Mart 1337	İnönü Muharebesi'nde şehit olmuştur.	-
Muhiddin	Abdülgani	Adana	1299	Grup Cephesi Sıhhiye Trenleri	-	Kıdemli Yüzbaşı	11 Ocak 1337	Eskişehir'de Tayyare ile atılan bombadan şehit olmuştur.	25-324
Muzaffer	Ali	Yozgat	1299	2.Alay 1.Tabur 1.Bölük	Bölük Kumandanı	Mülazım-1 Evvel	27 Mart 1337	Harpde şehit olmuştur.	329-440
İlyas	Hüseyin	Söğüt	1313	2.Alay 2.Tabur 3.Bölük	Takım Komutanı	İhtiyat Mülazım-1 Sani	27 Mart 1337	Harpde şehit olmuştur.	14214
Mehmet	Ömer Lütfü	Balkesir	1313	2.Alay 2.Tabur 2.Bölük	Bölük Kumandanı	İhtiyat Mülazım-1 Sani	27 Mart 1337	Harpde şehit olmuştur.	13913
Ali Galip	Mehmet	-	-	3.Alay 3.Tabur 1.Bölük	Takım Kumandanı	1. Mülazım-1 Sani	27 Mart 1337	Harpde şehit olmuştur.	-

1.3. İnönü Muharebeleri'nde Şehit Olan Subaylar Üzerine Değerlendirmeler

Künye defterinde yer alan bilgilere göre İnönü Muharebeleri'nde şehit düşen subaylar hakkında birçok açıdan değerlendirme yapmak mümkündür. Şehit düşen subayların isimleri, doğum yerleri, şehadet yaşları, yerleri ve şekilleri, şehadet günleri ve rütbelerine dair veriler, birçok açıdan tahlil ve değerlendirme imkânı sunmaktadır.

1.3.1. Şehit Subayların İsimlerine Göre Değerlendirme

Şehit isimlerine bakıldığında birçok şehidin iki isimli olduğu görülmektedir. Künye defterinde yer alan, tespit edebildiğimiz, toplam 80 şehidin en az 39'unun iki isimli olduğu geri kalan 41 şehidin ise tek isimli olduğu tespit edilmiştir. Hem tek hem de çift isimli şehitlerimiz arasında en çok "Mehmet" isminin yer aldığı, ardından ise "Ali", "İsmail", "Hüseyin" gibi isimlerin en çok kullanılan isimler olduğu görülmüştür. Şehitlerin baba adlarına bakıldığında ise yine "Mehmet" isminin en fazla olduğu, ardından "Hüseyin", "Ali", "Ahmet" gibi isimlerin yaygın olarak yer aldığı görülmüştür. Aşağıdaki tabloda şehitlerimiz arasında en az iki ve daha fazla sayıda kullanılan isimler ve sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 1: İnönü Muharebeleri'nde Şehit Düşen Subaylarda En Çok Görülen İsimler ve Sayıları

İnönü Muharebeleri'nde Şehit Düşen Subaylarda En Çok Görülen İsimler ve Sayıları			
Şehit Adı	Sayısı	Şehit Adı	Sayısı
Mehmet + İsim	16	Şevket	3
Ali + İsim	8	İzzet	2
İsmail + İsim	7	Muhiddin	2
Hüseyin + İsim	6	Muzaffer	2
İbrahim + İsim	3	Nuri	2
Ahmet + İsim	3	Haşim	2

1.3.2. Şehit Subayların Doğum Yerlerine Göre Değerlendirme

Künye defterinde, İnönü Muharebeleri'nde şehit olan ümera ve zabitanın doğum yerlerine dair kayıtlar yer almıştır. Bazı şehitlerin doğum yeri bilgisi kaydedilmemiş ise de şehitlerin çok büyük bir kısmının doğum yerine dair bilgilere yer verilmiştir. Söz konusu kayıtlara bakıldığında birçok şehidin doğum yerinin 1921 yılı itibariyle Misak-ı Milli sınırlarının⁵⁷ dışında

⁵⁷ "Misak-ı Milli" sınırları, 28 Ocak 1920'de Osmanlı Meclis-i Mebusanı tarafından kabul edilen "Misak-ı Milli" adlı belge ile belirlenmiştir. Bu belge için bkz. İsmail Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, Türk Tarih Kurumu Yay., C.1, Ankara, 1993, s.15-16.

kaldığı görülmektedir. Söz gelimi 43. Alay Takım Kumandanı ihtiyat zabiti olarak İkinci İnönü Muharebesi'nde görev yapan Mustafa oğlu Nuri Efendi, Alasonya'da (Yunanistan) doğmuştur. Benzer şekilde kısa bir süre öncesine kadar Osmanlı toprağı olan "Manastır" doğumlu üç, "Serfiçe" doğumlu bir, "Bağdat" doğumlu iki, "Bosna" doğumlu bir ve "Halep" doğumlu bir şehidin olduğu görülmektedir.

Künye defterinde yer alan şehitlerin doğum yerlerine dair bilgiler ele alındığında şehitler arasında en çok "İstanbul" doğumlu ümera ve zabitanın yer aldığı tespit edilmiştir. Ancak "İstanbul" isminin şehit defterine farklı şekillerde kaydedildiği görülmüştür. İstanbul doğumlu şühedanın şehit defterine şehrin o zaman ki adlarından olan "Dersaadet" ve "Deraliye" olarak iki farklı şekilde kaydedilmiş olduğu anlaşılmıştır. Kayıtlarda "Deraliye" doğumlu iki, "Dersaadet" doğumlu altı şehidin bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca İstanbul'un o zamanki ilçelerinde doğmuş ve doğum yeri buralar olarak kaydedilen bazı şühedanın varlığı da söz konusudur. Künye defterine göre İstanbul'dan sonra en çok şehit veren yerler, 3'er şehitle Balıkesir, Bilecik, Manastır, Sivas, 2'şer şehitle Bağdat, Erzincan, Konya, Kütahya, Söğüt, Tekirdağ ve Yenişehir olmuştur. İnönü Muharebeleri'nde şehit düşen ümera ve zabitanın coğrafi dağılımına bakıldığında Misak-ı Milli sınırları içinde yer alan Van'dan Tekirdağ'a, Mersin'den Sinop'a kadar geniş bir coğrafyadan şehitler olduğu gibi Misak-ı Milli toprakları dışında kalan birçok yerden de şehidin olduğu görülmektedir.

1.3.3. Şehit Subayların Yaşlarına Göre Değerlendirme

İnönü Muharebeleri'nde şehit düşen ümera ve zabitanın yaş durumlarına bakıldığında şühedanın yaş aralığının 20 ile 46 yaşları arasında olduğu görülmektedir. Kayıtlara gör en genç şehit 1317'de Manastır'da doğan Kazım oğlu Mahir'dir. 1. Fırka Hücum Taburu'nda Zabıt Vekili olarak görev yapan Kazım oğlu Mahir, İkinci İnönü Muharebesi'nde 30 Mart 1337 (1921)'de savaş alanında yaralandıktan sonra sıhhiye bölümünde tedaviye alınmış ancak kurtarılamayarak 20 yaşında şehit olmuştur. Şüheda arasındaki en yaşlı şehit ise 46 yaşında şehit olan Mehmet Ali oğlu Şevket Bey'dir. Şevket Bey, Mülazım-ı evvel (üsteğmen) rütbesi ile 4. Alay 2. Tabur'da görevli tabur kumandanı iken İkinci İnönü Muharebesi'nde 28 Mart 1337 (1921)'de Hayriye köyü ile Gündüzbey köyü arasındaki tepelerin geri alınması uğrunda şehit olmuştur. Şehitlerin şehadet yaş aralıkları yoğunluğuna bakıldığında 23 yaşında 7, 24 yaşında 11, 26 yaşında 8, 27 yaşında ise 10 ümera ve zabitanın şehit düştüğü, toplam şehit sayısının yarısından fazlasının 20-30 yaşları arasında olduğu görülmektedir. İnönü Muharebeleri'nde ümera ve zabitanın şehit olma yaşı ve sayılarına dair bilgiler aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

Tablo 2: İnönü Muharebeleri'nde Şehit Düşen Subayların Şehit Olma Yaşları

İnönü Muharebeleri'nde Şehit Düşen Subayların Şehit Olma Yaşları			
Şehit Yaşı	Şehit Sayısı	Şehit Yaşı	Şehit Sayısı
20	1	34	3
21	2	37	5
22	1	38	3
23	7	39	3
24	11	40	1
25	4	41	1
26	8	43	1
27	10	44	1
28	4	45	1
29	2	46	1
33	2	-	-

1.3.4. Şehit Subayların Şehadet Gününe Göre Değerlendirme

İnönü Muharebeleri'nde şehit olan ümera ve zabitanın künye defterinde, şehitlerin şehadet tarihlerine ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Kayda göre Birinci İnönü Muharebesi'nde sadece iki subayın şehit olduğu anlaşılmaktadır. Bu subaylardan birisi için şehadet tarihi olarak 11 Ocak 1921 kaydı düşülmüş iken diğeri için 13 Mart 1921 tarihi düşülmüştür.

Künye defterinde yer alan bilgilere göre İnönü Muharebeleri'nde şehit olan toplam ümera ve zabitanın nerdeyse, iki eksik olmak üzere, tamamı ikinci İnönü Muharebesi sırasında şehit olmuştur. 23 Mart'ta Yunan taarruzunun başlamasından 4 Nisan'a kadar geçen süre içinde savaşın yoğunluğu ve şiddeti mukabilinde günlere göre şehit sayılarında artış olduğu görülmüştür. Muharebeler süresince Türk Ordusu'nun ümera ve zabitan düzeyinde günlere göre vermiş olduğu şehitler aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

Tablo 3: İnönü Muharebeleri'nde Şehit Düşen Subayların Şehadet Günleri ve Sayıları

İnönü Muharebeleri'nde Şehit Düşen Subayların Şehadet Günleri ve Sayıları																	
Şehadet Günü	11 01. 1921	13 03. 1921	23 03. 1921	24 03. 1921	25 03. 1921	26 03. 1921	27 03. 1921	27/ 28. 03. 1921	28 03. 1921	28/29 03. 1921	29 03. 1921	30 03. 1921	31 03. 1921	1. 04. 1921	2 04. 1921	3. 04. 1921	9 04. 1921
Şehit Sayısı	1	1	3	1	2	3	8	1	17	3	5	13	8	7	1	1	2

Tabloya bakıldığında İkinci İnönü Muharebesi sırasında en yoğun kayıpların 27 Mart'tan itibaren verilmeye başlandığı, 28 Mart'ta sadece bir günde toplam 17 subayın şehit düştüğü, 29 Mart'ta 5, 30 Mart 13, 31 Mart'ta ise 8 subay olmak üzere, beş günde şehit olan subay sayısının toplam şehit sayısının yarısında fazla olduğu görülmektedir. Şehit sayısındaki artış, İkinci İnönü Muharebesi'nde en yoğun çarpışmaların bu günlerde yaşandığını ortaya koyan önemli bir göstergedir.

Künye defterinde İkinci İnönü Muharebesi'nin resmi başlangıç ve bitiş tarihi olarak kabul edilen 23 Mart⁵⁸- 4 Nisan 1921⁵⁹ tarihlerinden daha ileri tarihlerde de şehit kaydının düşülmüş olduğu görülmektedir. Söz gelimi 2 subayın şehadet tarihi olarak deftere 9 Nisan 1921 tarihinin düşüldüğü görülmüştür. Yapılan incelemede 2 subayın muharebe sırasında yaralandığı, hastaneye kaldırıldığı, tedavi altındayken hastanede şehit oldukları anlaşılmıştır. Bu nedenle bu subayların şehadet tarihleri hastanede şehit düştükleri tarih olarak kaydedilmiştir.

1.3.5. Şehit Subayların Rütbelerine Göre Değerlendirme

Künye defterinde yer alan bilgilere göre İnönü Muharebeleri'nde şehit olan ümera ve zabitanın rütbe durumlarına dair değerlendirme yapmak mümkündür. Bütün şehitlerin rütbelerine dair bilgiler kaydedilmemiş ise de çoğunluğun rütbe bilgisi kayıt altına alınmıştır. Söz konusu kayıtlarda rütbesi tespit edilen şehitlerin rütbelere göre dağılımı aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

Tablo 4: İnönü Muharebeleri'nde Şehit Düşen Subayların Rütbelere Göre Dağılımı

İnönü Muharebeleri'nde Şehit Düşen Subayların Rütbelere Göre Dağılımı								
Şehit Rütbesi	Kaymakam (Yarbay)	Binbaşı	Kd. Yüzbaşı	Yüzbaşı	Mülazım-1 Evvel (Üsteğmen)	İhtiyat Mülazım-1 Evvel (Yedek Üsteğmen)	Mülazım-1 Sani (Teğmen)	İhtiyat Mülazım-1 Sani (Teğmen)
Sayısı	1	4	2	11	19	2	15	14

Tablo incelendiğinde İnönü Muharebeleri'nde Kaymakam (Yarbay), Binbaşı, Kd. Yüzbaşı, Yüzbaşı, Mülazım-1 Evvel (Üsteğmen), İhtiyat Mülazım-1 Evvel (Yedek Üsteğmen), Mülazım-1 Sani (Teğmen) ve İhtiyat Mülazım-1 Sani (Yedek Teğmen) gibi rütbelerde olmak üzere çeşitli rütbelere subayların şehit olduğu görülmektedir. Şehitler arasında

⁵⁸ TİH Batı Cephesi, K.II, C.III, s. 307.

⁵⁹ A.g.e., s. 511.

Kaymakam (Yarbay), Binbaşı, Yüzbaşı gibi üst rütbeli (ümera) subayların sayısının sınırlı olduğu görülürken buna karşın şehitlerin yarısından fazlasının Mülazım-1 Evvel ve Mülazım-1 Sani rütbelerinde oldukları yani “zabitan” rütbesinde oldukları anlaşılmaktadır. Mülazım-1 Evvel ve Mülazım-1 Sani rütbelerine mensup subayların yaş aralığının ortalama 20 ile 30 yaşları arasında olduğu hesaba katıldığında subayların büyük çoğunluğunun çok genç yaşta şehit düştüğünü söylemek mümkündür.

1.3.6. Şehit Subayların “Mahal-i Şehadetlerine” Göre Değerlendirme

Künye defterinden İnönü Muharebeleri'nde şehit olan ümera ve zabıtana ilişkin tespit edebildiğimiz bir başka bilgi şehitlerin şehadet yerlerine yani “mahal-i şehadetlerine” ilişkindir. Bu kayıtlara göre genel olarak Birinci İnönü Muharebesi'nde 2, İkinci İnönü Muharebesi'nde ise 78 subayın şehit olduğunu söylemek mümkündür.

Künye defterinde Birinci İnönü Muharebesi'nde şehit olan 2 subayın tam olarak şehadet yerleri hakkında bilgi verilmemiş, kayıtlara sadece “Birinci İnönü Muharebesi'nde şehit olmuş”, “Eskişehir'de tayyare ile atılan bombadan şehit olmuştur” notu düşülmüştür.

İkinci İnönü Muharebesi'nde şehit olan subayların bazılarının “mahal-i şehadetleri” hakkında ise ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu veriler değerlendirilerek bu muharebede şehit olan subayların şehit olma yerlerine dair bilgiler aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır.

Tablo 5: İnönü Muharebeleri'nde Şehit Olan Subayların “Mahal-i Şehadetleri”

İNÖNÜ MUHAREBELERİ'NDE ŞEHİT OLAN SUBAYLARIN “MAHAL-I ŞEHADETLERİ”																		
Mahal-i Şehadeti	Teketepe	Dartepe	Tekeköy	İzzettin bey Tepesi	Metristepe	Gündüzbey	Kanlıtepe	Üçşehitler	Şehittepe	Topçutepe	Yassitepe	Kovalca	Isrganlı	Karahisar	Balmahmud	Taşlıtepe	Kızılçektepe	İnegöl
Sayısı	7	5	1	1	1	5	7	2	1	7	1	1	1	2	6	1	1	1

Tablodaki bilgiler, künye defterinde şehadet yeri kaydedilen subaylara ait bilgilerden oluşturulmuştur. Bütün subayların şehadet yerleri hakkında bilgi olmadığından sadece kayıtlı olan veriler üzerinden değerlendirme yapılabilmektedir. Bu verilere göre en çok subayın şehit düştüğü yer Teketepe, Kanlıtepe ve Topçutepe'dir. Müteakiben Balmahmud, Gündüzbey ve Dartepe en çok şehit verilen diğer alanlar olmuştur. Bu veriler özellikle

İkinci İnönü Muharebesi'nde en yoğun çarpışmaların bu bölgelerde yapılmış olduğunu ortaya koyan önemli bir göstergedir.

1.3.7. Şehit Subayların “Suret-i Şahadetlerine” Göre Değerlendirme

Künye defterinde şehitlerin “suret-i şahadetleri” ,yani şehit olma şekilleri, hakkında çeşitli ifadeler kullanılmıştır. Kayıtların büyük kısmında şehitlerin şehadet yerleri ve şekilleri sadece yer adı belirtilerek ifade edilmiştir. Ancak bununla birlikte bazı kayıtlarda şehadet şekillerine ilişkin “harpte”, “muharebede” , “gece taarruzunda”, “ taarruzda”, “ tayyaresi ile sükût ederek”, “hastanede”, “şehiden vefat”, “vefat”, “esarete şehit”, “sıhhiye bölümünde vefat”, “hastanede mecruhen vefat” gibi ifadeler kullanılmıştır. Bu kayıtlara bakıldığında kayıt düşülen şehitlerin büyük çoğunluğunun doğrudan harp sırasında “muharebede”, “gece taarruzunda”, “taarruzda” şehit düştüğü, çok azının hastanede şehit olduğu görülmüştür. Söz konusu kayıtlarda bir yüzbaşının hava saldırısı sonucunda şehit olduğu, bir Mülazım-Sani'nin ise esaret altındayken şehit edildiği bilgisine yer verilmiştir. Bir Zabıt Vekil'inin ise yaralandıktan sonra sıhhiye bölümünde vefat ettiği anlaşılmıştır. Savaş meydanında şehit düşen subay sayısının fazla olması bu muharebede yaşanan çarpışmanın şiddeti ve yoğunluğu hakkında bilgi veren önemli bir göstergedir.

Sonuç

İnönü Muharebeleri, hem askeri sonuçları hem de siyasi neticeleri itibariyle Milli Mücadele tarihimizin kritik aşamalarından birini teşkil etmiştir. 1921 yılı başlarında Ankara'nın, siyasi ve askeri olarak devlet otoritesini tam anlamıyla tesis edemediği o zor günlerde, bu muharebelerde alınan neticeler ile “birçok mesele halledilmiş”, Yunan Ordusu'na vurulan darbeler ile birlikte milletin kurtuluşu olan inancı ve azmi artmıştır. Bu muharebede şehit olanlar, şehadetleri ile Türk milletinin istiklal ve istikbal yolunda beslediği ümitlerini artırmış, inançlarını kuvvetlendirmiştir.

Bu çalışmada, “Birinci-İkinci İnönü Muharebesi'nde Şehit Olan Ümera ve Zabitanın Künye Defteri” adlı kaynak esas alınarak İnönü Muharebeleri'nde ümera ve zabitan düzeyinde şehit olan toplam 80 subay tespit edilmiştir. Şehitlere ait künye defterinde yer alan bilgiler üzerinden şehit subaylara dair veriler 7 ayrı başlıkta değerlendirilmiştir. Subayların şehadet günleri ve yerleri üzerinden İnönü Muharebeleri'nde en şiddetli çarpışmaların yaşandığı günler ve mevziilere dair bilgiler edinilmiş, şehit olan subayların yaş aralığı üzerinden yapılan değerlendirmede ise İnönü Muharebeleri'nde ağırlıklı olarak Teğmen ve Üsteğmen rütbelerinde olan genç subayların şehit olduğu ortaya konulmuştur. Bu veriler ile 1921 yılı

itibariyle artık Düzenli ordu ile yürütülecek olan Milli Mücadele hareketinin mukaddimesi niteliğindeki İnönü Muharebeleri'nin bilinmeyen yönlerine ışık tutulmuş, ayrıca Milli Mücadele'nin başında Türk Ordusu'nun sosyolojik ve teknik durumunu değerlendirme imkânı sunan bir takım veriler ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA.30.18.01.01/1.18.13-1.

BCA.30.18.01.01/1.18.13-2.

BCA.30.18.01.01/1.18.13.

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Arşivi (ATASE Arşivi)

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No: 1AHA.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No: 1AI.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No: 1AIA.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No: 1AJ.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No: 1AJA.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No: 1AK.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AB.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1ABA.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AC.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1ACA.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AD.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1ADA.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AE.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AEA.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AF.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AFA.

ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AG.

- ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AGA.
ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AH.
ATASE Arşivi İSH K. Kutu No:599 Gömlek No:1;Belge No:1AHA.
ATASE Arşivi İSH K: Kutu No:569 Gömlek No:11;Belge No:1.
ATASE Arşivi İSH K: Kutu No:573 Gömlek No:104;Belge No:1.
ATASE Arşivi İSH K: Kutu No:593; Gömlek No:116;Belge No:1.
ATASE Arşivi İSH K: Kutu No:601 Gömlek No:111; Belge No:111AC.
ATASE Arşivi İSH K: Kutu No:604; Gömlek No:11;Belge No:11A.
ATASE Arşivi İSH K: Kutu No:692; Gömlek No:145;Belge No:145AA.
ATASE Arşivi İSH K: Kutu No:709 Gömlek No:84;Belge No:1.
ATASE Arşivi İSH K: Kutu No:852 Gömlek No:139;Belge No:1.

Resmi Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi

Kitaplar

- Atatürk, Kemal, **Nutuk**, C.II, 10. Baskı, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 1970.
Belen, Fahri, **Türk Kurtuluş Savaşı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983.
Bıyıklıoğlu, Tevfik, **Atatürk Anadolu'da**, Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2000.
Cebesoy, Ali Fuat, **Bilinmeyen Hatıralar, Kuva-yı Milliye'nin İç Yüzü**, (Yay. Haz. Osman Selim Kocahanoğlu), Temel Yayınları., İstanbul, 2011.
Çalışlar, İzzettin, **Gün Gün, Saat Saat İstiklal Harbi'nde Batı Cephesi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.
_____, **On Yıllık Savaşın Günlüğü**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.
Duru, Orhan, **Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kuruluş Yılları**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2001.
Erden, Ali Fuat, **İsmet İnönü**, Bilgi Yayınları, Ankara, 1999.
Goloğlu, Mahmut, **Erzurum Kongresi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011.
_____, **Sivas Kongresi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2017.
Hatemi, Nilüfer, **Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri**, C.II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.

- Howard, Harry N., **Türkiye'nin Taksimi Bir Diploması Tarihi (1913-1923)**, (Çev. Salih Sabit Togay), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2018.
- İnönü, İsmet, **Hatıralar**, Yay. Haz. Sabahattin Selek, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Laurence Evans, **Türkiye'nin Paylaşılması**, (Çev. Tevfik Alanay), Milliyet Yayınları, Ankara, 1972.
- Milli Egemenlik Belgeleri**, Der. Sefer Yazıcı, TBMM Basımevi, Ankara, 2015.
- Miralay Mehmet Arif, **Anadolu İnkılabı**, Arba Yayınları, İstanbul, 1987.
- Soysal, İsmail, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.1, Ankara, 1993.
- Tümerdem, İ. Hakkı, **Türk İstiklal Harbi Yunan Cephesi**, 5.Baskı, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1939.
- Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, Birinci, İkinci İnönü, Aslıhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri**, II. Cilt, III. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.
- Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999.
- Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri**, Genelkurmay Askeri Tarih Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, C.I-II, Ankara, 2010.

Makaleler

- Akşin, Sina, "Paris Barış Konferansı'nın Yunanlıları İzmir'e Çıkarma Kararı", **Tarih Boyunca Türk- Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986, s. 174-189.
- Baycan, Nusret, "Türk İstiklal Harbinde Şehit Düşen Subaylar", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, (Haziran 1988), C. IV, S.12, s. 677-740.
- Budak, Mustafa, "Mütareke Döneminde İtilaf Devletlerinin Müdahaleleri", **İlmi Araştırmalar**, (1997), S. 5, s.81-105.
- Çelebi, Ercan, "II. İnönü Muharebesi: Askeri, Politik, İç ve Dış Kamuoyunda Meydana Getirdiği Etkileri Bakımından Bir Değerlendirme", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, (Mart 2003), C.11, s. 199-214.
- Eroğlu, Hamza, "İsmet İnönü ve I. ve II. İnönü Muharebelerinin İçerde ve Dışarda Etkileri", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, (Kasım 1985), C. II, S. 4, s.65-83.
- Koçaş, Sadi, "İnönü Meydan Muharebeleri", **Resimli Tarih Mecmuası**, (Temmuz 1951), C.2, S.19, s. 845-846.

Özlu, Hüsnü, “Harp Raporlarına Göre Birinci İnönü Muharebesi’nin Analizi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, (Mart 2012), C. XXVIII, S.82, s.25-52.

Ural, Selçuk, “İngiltere’nin Mondros Mütarekesi’nin 20. Maddesi’ne Aykırı Uygulamaları”, **Atatürk Yolu**, (Güz 2009), S.44, s.713-742.

Sürelî Yayınlar

Alemdar

Hâkimiyet-i Milliye

İkdam

Peyam-ı Sabah

Yenigün

Tezler

Tavukçu, İbrahim, **Millî Mücadele’de İnönü Muharebeleri**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2019.

Sözlükler ve Ansiklopediler

Develioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, Aydın Kitabevi, 23. Baskı, Ankara, 2006.

EKLER

Ek 1: “Birinci-İkinci İnönü Muharebesi’nde Şehit olan Ümera ve Zabitanın Künye Defteri” Kapağı

